

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΒΑΣΙΛΗ ΝΟΥΛΑ

Με τη συμμετοχή πάρα πολλών ειδικών επιστημόνων, καθηγητών πανεπιστημίων καθώς και καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τις χώρες Δανία, Σουηδία, Δυτική Γερμανία, Αυστρία, Ελβετία, Μεγάλη Βρετανία, Ολλανδία, Βελγιο, Λουξεμβούργο, Ιταλία, Ισπανία, Γιουγκοσλαβία και Ελλάδα, οργανώθηκε με πολύ μεγάλη επιτυχία και με ενδιαφέρουσες απόψεις και συμπεράσματα το παραπάνω Συμπόσιο (10-12/3/1989). Την Ελλάδα αντιπροσώπευσαν ως καλεσμένοι της παραπάνω ένωσης ο Διδάκτωρ κ. Γεώργιος Δημητράκος, αντιπρόεδρος του Δ.Σ. της Ένωσης και το μέλος της κ. Βασίλης Νούλας, από τα ιδρυτικά μέλη της ΕΚΔΕΦ, δηλαδή της Ένωσης Καθηγητών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης για τη Φιλοσοφία, που είναι και μέλος της παραπάνω διεθνούς Ενώσεως.

Το Συμπόσιο έγινε στο Ινστιτούτο Gustav Stresemann για τη διεθνή αγωγή και την Ευρωπαϊκή Συνεργασία, που ανήκει στο Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα της Δυτικής Γερμανίας (S.P.P.), μέσα σε άριστες οργανωτικές από κάθε άποψη συνθήκες της ακούραστης κ. Luise Dreyer, γραμματέα της Ένωσης, και σε ανοιξιόatices πραγματικά και ηλιόλουστες μέρες της φιλόξενης χώρας. Η αναφορά μας στο Συμπόσιο γίνεται γιατί η όλη θεματική του σχετίζεται με το θέμα που εξετάζουμε.

Η όλη προβληματική του θέματος συζητήθηκε σε δύο μέρη: Το πρώτο, που συζητήθηκε την Παρασκευή και το Σάββατο το πρωί, περιελάμβανε το θέμα: «Η αρχαία φιλοσοφία στη διδασκαλία της φιλοσοφίας» και το δεύτερο με τον τίτλο «Κριτήρια για ένα ευρωπαϊκό βιβλίο φιλοσοφίας», συζητήθηκε το Σάββατο το απόγευμα και την Κυριακή το πρωί, σε ολομέλειες και σε τρεις χωριστές ομάδες κατά Γλώσσα (Γερμανόφωνοι, Γαλλόφωνοι, Αγγλόφωνοι).

Στην πρώτη Γενική Συνέλευση, μετά τους χαιρετισμούς, προσφωνήσεις κτλ. έγιναν εισηγήσεις και για τα δύο μέρη από πολλούς εισηγητές, που κάλυπταν όλο το φάσμα της γενικής και της ειδικής προβληματικής και μοιράστηκαν δακτυλογραφημένες οι εισηγήσεις. Μετά οι σύνεδροι χωρίστηκαν σε τρεις ομάδες εργα-

σίας κατά γλώσσα και αφού συζήτησαν σε βάθος όλα τα θέματα και τις τρεις μέρες, έγινε καταγραφή όλων των προβλημάτων και σε δύο τελικές γενικές συνελεύσεις ακούστηκαν και συζητήθηκαν κριτικά όλες οι απόψεις. Όπως ήταν φυσικό, οριστικές αποφάσεις δεν ήταν δυνατό αμέσως να παρθούν, γι' αυτό συγκροτήθηκε μία επιτροπή με ένα μέλος από όλες τις χώρες, που, αφού συγκεντρώσει γραπτά τις απόψεις όλων των μελών, θα τις κωδικοποιήσει και θα τις δημοσιεύσει στα πρακτικά του Συνεδρίου, ελπίζουμε πολύ σύντομα, για παραπέρα συζήτηση και προβληματισμό, ώσπου σε ένα άλλο Συμπόσιο να παρθούν τελικές αποφάσεις.

Στη συνέχεια θα προσπαθήσουμε να καταγράψουμε, όσο γίνεται πιο σύντομα τις σπουδαιότερες απόψεις και προβληματισμούς, με την ελπίδα ότι θα χρησιμεύσουν στους συναδέλφους που διδάσκουν το μάθημα, στο παιδαγωγικό Ινστιτούτο και στους αρμόδιους φορείς του Υπουργείου Παιδείας.

Στην αρχή έγινε προσπάθεια να εντοπιστούν τα βασικά θέματα της αρχαίας ελληνικής βασικά, αλλά και ρωμαϊκής κατά δεύτερο λόγο φιλοσοφίας, που παρουσιάζουν ενδιαφέρον για τους σημερινούς μαθητές των τελευταίων τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης των σχολείων της Ευρώπης και όχι μόνο των χωρών της ΕΟΚ. Η σημασία και η σπουδαιότητα της αρχαίας φιλοσοφίας θεωρήθηκε δεδομένη, ως κοινή βάση και ρίζα αυτού που ονομάστηκε ευρωπαϊκός πολιτισμός, χωρίς καμιά δυσκολία ή αμφισβήτηση.

Στη συνέχεια έγινε συζήτηση για το πώς θα δίδονται στους μαθητές τα θέματα αυτά. Ακούστηκαν πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις για τον εντοπισμό, αλλά και το ξεπέραςμα των διαφόρων δυσκολιών: Υποστηρίχθηκε η άποψη ότι τα θέματα αυτά πρέπει να δίνονται μέσα από ανάλυση βασικών κειμένων της αρχαίας, ουσιαστικά ελληνικής, φιλοσοφίας, από μετάφραση στις εθνικές γλώσσες και όπου είναι δυνατό και από το ίδιο το πρωτότυπο για τους μαθητές των κλασικών τμημάτων. Παράλληλα να δίδονται κείμενα από την ιστορία της φιλοσοφίας των λαών της Ευρώπης και σε πρώτη φάση, αλλά και των άλλων — εκτός Ευρώπης Φιλοσόφων και Φιλοσοφικών συστημάτων, στα οποία θα γίνεται λόγος για τα ίδια θέματα. Έτσι θα δίνεται η δυνατότητα στους μαθητές να βλέπουν όχι μόνο την επίδραση της αρχαίας Φιλοσοφίας στη σύγχρονη σκέψη και προβληματική αλλά και το πώς απαντήθηκαν τα ίδια αυτά ερωτήματα από τους διάφορους Ευρωπαϊκούς λαούς και ευρωπαϊούς Φιλοσόφους και στοχαστές, ώστε να διαπιστώνεται όχι μόνο η κοινή καταγωγή αλλά και η χρησιμότητα και η επικαιρότητα της αρχαίας Φιλοσοφίας.

Έγινε σοβαρή συζήτηση για το αν θα πρέπει να δίδονται τα διάφορα προβλήματα της Φιλοσοφίας α) ιστορικά β) θεματικά - εννοιολογικά και γ) κατά ενότητες.

Στην πρώτη περίπτωση υποστηρίχτηκε η άποψη — αφού το μελλοντικό εγχειρίδιο Φιλοσοφίας γίνει μία εισαγωγή στη Φιλοσοφία, να επακολουθήσει μία ιστορική έκθεση της αρχαίας ελληνικής Φιλοσοφίας και σε ένα δεύτερο τόμο η ιστορία της Ευρωπαϊκής Φιλοσοφίας κατά λαό ή χώρα, π.χ. Γαλλική, Γερμανική, Ολλανδική, Ισπανική κ.λπ. Η άποψη αυτή αντιμετώπισε πολλές αντιρήσεις από διάφορους συνέδρους.

Η δεύτερη περίπτωση, αυτή δηλαδή της κατά θέματα ή έννοιες φιλοσοφική ενασχόληση και εξέταση των φιλοσοφικών προβλημάτων, κρίθηκε περισσότερο ευνοϊκά. Αφού δηλαδή εντοπιστούν τα θέματα αυτά και με κριτήριο κυρίως και

την επικαιρότητά τους, όπως π.χ. οι έννοιες, άνθρωπος, φύση, πόλις, ελευθερία, δουλεία, δικαιοσύνη, νόμος, ισότητα, αλλοτρίωση, μέτρο, δημοκρατία, λόγος, διάλογος, αγαθόν, αρετή, τέχνη, εργασία, ηθική, πολιτική, αιτία, γνώση, επιστήμη κ.τ.λ., να δοθούν τα κατάλληλα κείμενα, όπου γίνεται λόγος γι' αυτά τα θέματα ή προβλήματα. Στο σημείο αυτό ακούστηκε η ενδιαφέρουσα άποψη, όπως είπαμε, να γίνεται αναφορά και εξέταση στις απαντήσεις της νεότερης Φιλοσοφίας, ιστορικά ή κατά λαούς με ανάλογα επίσης κείμενα ακόμη και με παράθεση σύγχρονων Φιλοσοφικών κειμένων. Έτσι θα μπορεί και διαχρονικά και συγκριτικά να διαπιστώνεται η αξία, η κοινή καταγωγή, αλλά και η επικαιρότητα του αρχαίου φιλοσοφικού στοχασμού και λόγου ώστε το μάθημα να αποκτάει ενδιαφέρον. Υποστηρίχτηκε μάλιστα η άποψη ότι πρέπει η αναφορά να γίνεται αντίστροφα από το παρόν στο παρελθόν.

Η τρίτη άποψη υποστηρίχτηκε με το βασικό επιχείρημα ότι η κατά ενότητες έκθεση, όπως ανθρωπολογία, Οντολογία (Μεταφυσική), Αισθητική, σ' ένα Φιλοσοφικό Ευρωπαϊκό εγχειρίδιο είναι πιο συστηματική, πιο ουσιαστική αλλά και πιο μεθοδολογική ή και χρήσιμη για τους μαθητές.

Οι συγγραφείς που συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον των συνέδρων ήταν ο Ηράκλειτος και ο Δημόκριτος από τους προσωκρατικούς, οι Σοφιστές, ο Θουκυδίδης (δημηγορίες ως φιλοσοφία της ιστορίας) και ο Αριστοτέλης (πολιτικά, ηθικά Νικομάχεια).

Συζήτηση έγινε επίσης για τον τρόπο και τη μέθοδο προσέγγισης αυτών των κειμένων. Οι σύνεδροι στην πλειοψηφία τους έμειναν σύμφωνοι ότι το βάρος πρέπει να πέσει στην αναλυτική και στην ερμηνευτική μέθοδο και όπου χρειάζεται να γίνεται και κριτική κειμένων (textkritik). Αυτό όμως που δεν πρέπει να παραλείπεται είναι ο τονισμός της επικαιρότητας και της διαχρονικής αξίας αυτών των πραγματικά κλασικών κειμένων.

Επισημάνθηκε επίσης ότι είναι αναγκαίο να τονίζεται στους μαθητές ότι οι αρχαίοι φιλόσοφοι και στοχαστές ενδιαφέρονταν περισσότερο για την ουσία και όχι τα φαινόμενα και ότι σκοπός της διδασκαλίας της αρχαίας Φιλοσοφίας είναι η μύηση στο φιλοσοφικό τρόπο του σκέπτεσθαι, να μας μάθουν να φιλοσοφούμε και να στοχαζόμαστε και όχι να μας διδάξουν τη φιλοσοφία ιστορικά.

Τέθηκε επίσης το πρόβλημα της γλώσσας του φιλοσοφικού μελλοντικού Ευρωπαϊκού εγχειριδίου και οι σύνεδροι κατέληξαν στην άποψη ότι αυτή πρέπει να είναι η εθνική γλώσσα της κάθε χώρας, δηλαδή το εγχειρίδιο αυτό θα μεταφραστεί ταυτόχρονα σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες.

Τονίσθηκε τέλος επίσης η σημασία και η σπουδαιότητα του φιλοσοφικού μαθήματος, το ότι η Φιλοσοφία δεν είναι ξεκομμένη και άσχετη από τη ζωή και, όπως χαρακτηριστικά σχολιάστηκε, δεν είναι τυχαίο ότι οι αρχαίοι φιλόσοφοι δεν ασχολήθηκαν με τα οικολογικά προβλήματα ή την πυρηνική καταστροφή, αφού αυτά τα προβλήματα δεν υπήρχαν στο προσκήνιο της καθημερινής επικαιρότητας και δεν τα αντιμετώπιζαν άμεσα, σε αντίθεση με τη σημερινή φιλοσοφία στην οποία τα προβλήματα είναι όχι μόνο παρόντα, αλλά και ανησυχητικά.

Ελπίζουμε ότι με τα παραπάνω δόθηκε μια σφαιρική εικόνα της όλης προβληματικής του συνεδρίου, ώστε οι Έλληνες συνάδελφοι να μπορέσουν να αποκτήσουν μια κατά το δυνατόν χρήσιμη πληροφόρηση γύρω από τον σύγχρονο φιλο-

σοφικό προβληματισμό και τα ερωτήματα τα σχετικά με τη διδασκαλία της φιλοσοφίας στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σήμερα των ευρωπαίων συναδέλφων τους, αλλά και να αντιληφθούν νομίζουμε πόσο χρήσιμη και απαραίτητη είναι η έκδοση από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενός σχολικού εγχειριδίου για την αρχαία ελληνική κυρίως, αλλά και κατοπινή Φιλοσοφία, για την κατανόηση της κοινής ρίζας και κληρονομιάς, κατανόησης και αλληλεγγύης των Ευρωπαϊκών λαών μεταξύ τους και για το χτίσιμο της Ευρώπης των λαών.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΝΟΥΛΑΣ
ΒΑΡΒΑΚΕΙΟΣ ΣΧΟΛΗ